

PEDERSON

KONCERT MED MUSICA FICTA OG BO HOLTEN

Madrigaler og kirkemusik af Mogens Pedersøn i
anledning af 400-året for hans død.

2023

MOGENS PEDERSØN 400 ÅR

Man kan more sig over, at Danmarks første komponist af rang hedder noget så dansk som *Mogens Pedersøn*. Men trods det jævne danske navn er der intet jævnt over denne danske musiker, som gennem sit relativt korte liv blev uddannet hos den fineste mester i Europa og endte sine dage som vicekapelmester ved Christian 4.s hof - et af de mest sprudlende musikhoffer i 1600-tallets Europa.

I år markerer vi 400-året for Pedersøns død og i Musica Ficta har vi sammensat programmer, der både præsenterer hans svendestykker fra Italien og England og den kirkemusik, som stadig i dag opføres i den danske folkekirke.

Vi glæder os over igen at kunne opføre dansk renæssancemusik på Kronborg, hvor den med garanti har lydt i slottets storhedstid, og med koncerten her ønsker vi at hædre en ofte overset komponist i den danske musikhistorie.

Endnu en gang har vi glæde af Lene Waage Petersens oversættelser og Bo Holten har skrevet artiklen, som giver et grundigt indblik i Pedersøns karriere.

Christian Tobiassen, producent

MEDVIRKENDE

ANN-CHRISTIN W. INGELS sopran
HANNA KAPPELIN sopran
EVA WÖLLINGER-BENGTSON alt
DANIEL CARLSSON kontratenor
STEPHEN YESETA kontratenor

JOSEF HAMBER tenor
PALLE SKOVLUND tenor
DAVID KRAGH DANVING bas
RASMUS KURE bas
BO HOLTEN dirigent

MOGENS PEDERSEN, 22-ÅRIG STRÅLENDE DANSK MUSIKBEGAVELSE, FÅR TRYKT MESTERVÆRK HOS CELEBER FORLÆGGER I VENEZIA

Sådan kunne overskriften måske have lydt, var det sket i dag, men hændelsen fandt sted for 400 år siden, da dansk musikkultur for første gang blev løftet op i europæisk topniveau, takket være en målrettet indsats fra de bevillende myndigheder. I dette tilfælde var det den ganske unge Christian 4., som tydeligvis ofrede store summer på at musiklivet ved det danske hof skulle blive af europæisk toprang.

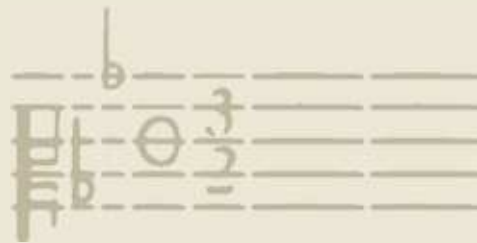
Baggrunden for dette opsving blev lagt af Christian 4.'s farfar, den dybt religiøse Christian 3. (r. 1536-1559), som i kølvandet på reformationen stod for en større udbygning af Det Kgl. Kapel i sin regeringstid. Fra denne periode har "Det Kongelige Kantoris Stemmebøger" overlevet, og vi kan af dem se at musiklivet ved hoffet, især på den kirkelige side, ikke alene rummede noget af tidens bedste musik, men at der allerede her var en større import af sangere og komponister, der bidrog kraftigt til at højne niveauet på den københavnske scene.

Christian 4.'s far, Frederik II (r. 1559-1588), havde primært verdslige interesser, men heldigvis også på den verdslige musiks område. Han var en ivrig dyrker af jagt og vin, men man kan også konstatere, at ganske mange og ganske kendte instrumental-musikere kom til København i denne periode. Den ydre pragt ved de store europæiske renaissancehoffer blev efterlignet.

Det var dog først efter Christian 4.'s egentlige tronbestigelse som 19-årig i 1596, at det danske hof fik det løft, der bragte det på højde med de bedste i Europa, sådan rent musikalsk set. Melchior Borchgrevinck var kommet hertil som begavet 17-årig sammen med sin berømte far i 1587, og godt et decennium senere stod han som læremester for unge danske musiktalenter. Det var også ham, som fik betroet den opgave at bringe de mest lovende danske komponister til Venezia i 1599.

Giovanni Gabrieli var kapelmester og organist ved Markuskirken, og på dette tidspunkt en af Europas mest beundrede komponister. Han var den, der havde videreudviklet flerkorsteknikken i ekstrem grad: dvs. en teknik hvor flere forskellige vokal- og/eller instrumental-ensembler, placeret forskellige steder i rummet, musicerer sammen og på skift på en sådan måde at et lydligt perspektiv, en følelse af nær musik og fjern musik, en følelse af at grupperne spørger og svarer hinanden inden for det enkelte stykke, opstår. Markuskirkenes mange pulpiturer giver rig lejlighed til eksperimenter af denne art. Samtidig var Giovanni Gabrieli en meget søgt lærer for komponistspirer fra hele Europa. Så under Borchgrevincks ledelse rejste en lille gruppe unge danskere til Venezia i 1599. Blandt dem var den da kun ca. 15-årige Mogens Pedersøn (den lidt gammeldags stavning af efternavnet er blevet gængs i vore

dage), der formodentlig som sangerdreng i Det Kgl. Kantori også har vist talent for at komponere.

Vi ved desværre meget lidt om Mogens Pedersøns første, et-årige ophold i Venezia, men en interessant detalje er for nylig kommet for en dag. Den danske musikforsker Morten Clausen er under sine studier i den store madrigalkomponist Orazio Vecchi i Modena, faldet over en bemærkning hos Modena-kronikøren Spaccini, som 26. marts 1600 bl.a. noterer, at der for nogle dage siden kom nogle mennesker "del regno di Danimarca", der, gennem tolk, spurgte efter Vecchi, mens de var på kroen. Vecchi var imidlertid i Rom, og de fik i stedet lov til at tale med Vecchis elev, Capilupi. Fra andre kilder ved vi, at Vecchi i marts var blevet valgt til at ledsage den nyudnævnte kardinal Alessandro d'Este (af den berømte Ferrara/Modena fyrste-familie) på hans rejse til Rom. Vecchi blev i hans tjeneste i Rom i tre måneder.

Ifølge Spaccini vendte han 31. maj tilbage til Modena sammen med grev Alfonso Fontanelli. Da de gæstende danskere ikke traf Vecchi i Modena, ville de tage til Rom for at møde ham der. Om det lykkedes ved vi ikke, men det er ikke usandsynligt, for herefter har der tydeligvis været etableret en kontakt mellem Christian 4 og Vecchi. Så meget at Vecchi i 1604 udgav en madrigalbog tilegnet Christian 4. Madrigalbogen indeholder bl.a. madrigalkomedien "Le veglie di Siena", hvis handling med lidt god vilje kan henføres på Christian 4.'s person. Tilegnelsen kunne også tyde på at Vecchi måske var blevet tilbudt et lukrativt job i København, som han evt. faktisk var interesseret i. Det blev der imidlertid ikke noget af. Vecchi døde kort efter i februar 1605.

Det kan næsten ikke være andre end Borchgrevinck og hans elever, deriblandt Pedersøn, der har opsøgt Vecchi i Modena på Christian 4.'s vegne. At de så derefter formodentlig har fortsat udflugten til Rom understreger at de unge

talenter har fået en bred orientering om den musikalske og kulturelle scene i Italien. Den nævnte Alfonso Fontanelli, var ikke blot fyrste og Vecchis ledsager - han var samtidig en af tidens mest lysende madrigalkomponister, bl.a. en god ven af Carlo Gesualdo, en af tidens mest avancerede madrigalister.

Det vil sige, at Pedersøn allerede som ganske ung (15 år!) i længere perioder har været i nærkontakt med Europas mest avancerede musikmiljø. At han, mens han var i sin allermest følsomme og indtryksstærke alder har været i nærheden af de største musiknavne i verden på den tid. Ikke bare et helt år hos Gabrieli i Venezia og denne bys meget livlige musikalske miljø, men altså også ved de musik-maniske hoffer i Norditalien, og måske også i Rom. Hvad det har kunnet betyde for en ung komponists udvikling kan vel vanskeligt overvurderes.

I løbet af år 1600 drog danskerne hjem, og Pedersøn har så formodentlig fortsat som sanger og komponist i det københavnske musikliv, der trods Christians bestræbelser må have taget sig lidt mere pauvert ud end hvad han havde været med til i Italien. Dog var det netop i disse år, at Europas kendteste og mest virtuose lutenist, John Dowland, for en tårnhøj hyre var knyttet til det danske hof. Til trods for at Dowland for det meste var placeret på Kronborg, hvor han vistnok kedede sig guds-jammerligt, men alligevel skrev noget af sin bedste kammermusik og sange, er der næppe tvivl om at Pedersøn må have taget indtryk af

denne verdensvirtuos med den fabelagtige melodiske åre.

I 1603 blev Pedersøn selv, som 18-årig, fast ansat som sanger/musiker ved hoffet.

I 1605, da Pedersøn må have været omkring 20 år gammel, blev han atter på kongens foranledning sendt til Venezia for at studere videre hos Gabrieli. Denne gang var han forsynet med en skrivelse fra Kongen på italiensk, som findes overleveret. Her et brudstykke i dansk oversættelse: "Christian IV etc. sender vores allernådigste hilsener. Ærede mester, af de elever, som vi i det forgangne har sendt til Italien for at lære musikken, har vi ikke blot hørt lovprisninger for den omhu og hengivenhed, hvormed De behændigt har undervist dem, men derudover har vi ganske klart udfra selve effekten kunnet bedømme, at De ikke har undladt at befordre deres evner, så vidt tiden for deres ophold tillod det. Vi føler os derfor foranlediget til atter at gøre brug af deres selvsamme færdigheder og medgive vor anbefaling til dette brev overbringer Mogens Pedersøn ("Magno Petreo"), vor undersåt og tjener, som ikke er Dem ganske ukendt..."

Mellem linierne på det Christian 4. har skrevet her kan man måske ane at Gabrieli har været glad for Pedersøn som elev. Christian tydeligvis forventer også at han vil være glad for at se ham igen (måske både fordi Christian formodentlig har betalt ganske generøst, og også fordi enhver komponist morer sig over at have højt begavede elever). At Pedersøn selv har befundet sig godt i Venezia vidner det faktum, at han blev der i over fire år.

Vi ved næsten ingenting om hvad Pedersøn foretog sig i disse år, men ud fra det faktum at han 12. marts 1608 findes registreret som besøgende i Siena, peger mod at han også på denne tur var en periode i Rom. Det er vel ikke utænkeligt, at han i løbet af de fire år rejste en del rundt for at træffe gamle forbindelser og

i det hele taget holde sig orienteret om hvad der foregik på det musikalske område. Det kan man nemlig se af den største og vigtigste frugt af studieårene: Den 1. Madrigalbog, der blev trykt hos Angelo Gardano i Venezia, samme berømte forlag som to år tidligere havde trykt Pedersøns kollega (og formodentlig kammerat) Hans Nielsens 1. madrigalbog. Som det var skik og brug i tiden rummede Pedersøns samling 21 madrigaler, og man kunne på titelbladet læse: Madrigali a cinque voci. Libro Primo... di Magno Petreo Dano, Musico...

21 madrigaler af den 22-årige komponist i tidens allerbedste stil. Det er tydeligt at den unge Pedersøn har været velorienteret i, hvad der foregik omkring ham. Han har taget indtryk fra Marenzio i form af luftigheden og elegancen og den ubesværede enkelthed. Fra Monteverdi har han lært de stærke dissonansers udtryksstyrke, og fra Luzzaschi og Fontanelli den netop i disse år gryende kromatik som skulle føres in extremis af Gesualdo på omkring samme tid. Langt ud i det extreme drev Pedersøn det ikke, ligesom stort set alle andre italienske madrigalkomponister i samtiden heller ikke gjorde, undtagen en klike på Napoli-egnen (fx Nenna, Macque, della Marra og Lacorcia) som forsøgte at videreføre Gesualdos excesser. Men Pedersøn brugte virkemidlerne på en ualmindelig raffineret og personlig måde. Ikke ganske ulig de meget smukke resultater hans jævnaldrende tyske Gabrieli-elever, og sandsynligvis nære studie-kammerater, samtidig præsterede. Johann Grabbe og Heinrich Schütz, hvoraf den sidste senere skulle blive en af den tidlige baroks største mestre, vidnede med deres svendestykker, som i tilfældet Pedersøn den

Foto: Kronborg

"1.madrigalbog", om hvilken fornem undervisning de havde modtaget hos Gabrieli. Grabbe fremhævede 1609 Gabrielis "divina professione". Pedersøn omtaler i 1608 Gabrieli som "vero lume della musica" og Schütz beskriver i 1611 Gabrielis kunst som "en bølge som mere end nogen anden hvisken i Italien minder om den himmelske harmoni". Den gamle mester var beundret og elsket. Gabrieli døde i 1612 og hans stilling i Markuskirken blev overtaget af Claudio Monteverdi.

Efter hjemkomsten til København i 1609 er Pedersøn igen virksom i det hjemlige musikliv men ikke så længe. Allerede i 1611 sendes Pedersøn på farten igen, - nu til et andet af Europas musikalske centre, London. Christian 4.'s søster, dronning Anna, var gift med den engelske konge James I, og efter sigende var hun ensom og havde klaget sin nød til Christian. Det var også i januar 1611 at Christian

4. startede et felttog mod Sverige, i et forsøg på at erobre hele landet. Det lykkedes dog langt fra for Kongen, selv om det tog to år at få færdiggjort det som nu kaldes Kalmar-krigen. Måske har Christian 4. skønnet at han i disse krigsår havde mindre glæde af sine musikere. Hans yndlingssøster i det engelske kunne lige så godt have glæde af dem, mens Christian var på krigstogt. I alt fald rejste Mogens Pedersøn sammen med musiker- og komponist-kollegerne Jacob Ørn og Hans Brachrogge til England i 1611, og de kom først tilbage i 1614. Efter Kalmar-krigen rejste Christian for anden gang under stor pomp og pragt til England for at besøge sin nærmeste allierede, Kong James I. På hjemturen medbragte han Ørn og Brachrogge. Mogens Pedersøn kom først en måned senere - vi ved desværre ikke hvorfor. Vi ved imidlertid at Pedersøn arbejdede på eller færdiggjorde sin 2.madrigalbog i de engelske år. Denne madrigalbog blev vistnok aldrig trykt, men 10

Foto: Per Morten Abrahamsen

af madrigalerne findes bevaret i en afskrift af Francis Tregian, som fra 1609-19 sad fængslet for sin hårdnakkede og tapre fastholden af sin katolicisme. På de ti år nåede Tregian at nedskrive mere end 2000 kompositioner fra hele Europa. Mange af dem er unica. Og blandt dem er altså dette udsnit på 10 af Pedersøns madrigaler fra hans 2. bog.

Efter hjemkomsten til København bliver Pedersøn i 1618 forfremmet til vicekapelmester, det næsthøjeste musikembedet ved hoffet (Borchgrevinck er stadig hof-kapelmester). I 1620 udgiver han sin "Pratum Spirituale" (Åndelig eng) som består af nogle enkle, men meget fine salmeudsættelser, 3 latinske motetter, nogle korsvar samt en latinsk messe, der er så kort og beskåret på en sådan måde, at den kan passes ind i et protestantisk gudstjenesteforløb. Efter 1623 ophører Pedersøns navn i registrene, - man må gå ud fra at han er afgået ved døden i en alder af ca. 38.

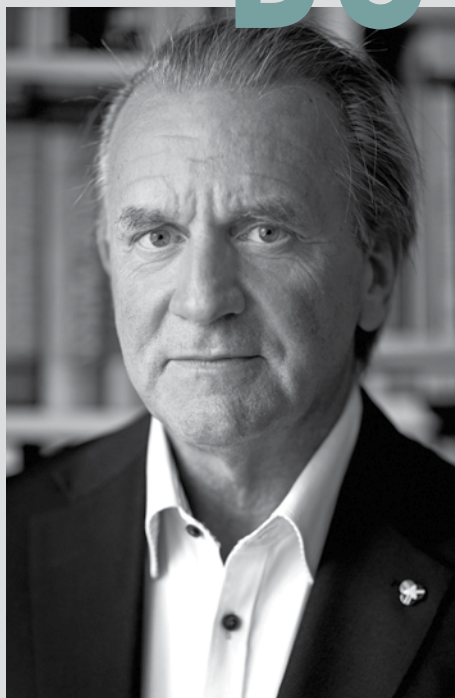

At en 22-årig komponist har kunnet præstere alt dette, beror selvfølgelig i første række på et helt usædvanligt talent. Men i høj grad også på at han i en længere årrække har bevæget sig i miljøer hvor de dygtigste komponister fandtes, hvor de dygtigste sangere vidste at kunne give udtryk for hver en lille detalje af billedet i musikken, og hvor der faktisk blev lagt mærke til hvad der blev komponeret, - ind i mindste nuance. Dette gælder også Pedersøns 2. bog fra hans engelske år, som vi desværre kun har overleveret halvdelen af.

Der er grund til at være henrykt over, at vi i Danmark havde et sådant mægtigt talent som via Christian 4.'s vilje til at finansiere den allerbedste uddannelse fik lov til at udvikle sig til en europæisk top-komponist. Synd at han fik skrevet så lidt efter han kom hjem til København, og synd at han skulle dø så tidligt.

Bo Holten

BO HOLTEN

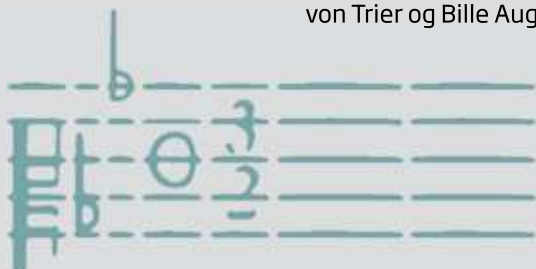

Bo Holten er både dirigent og komponist. I 1979 stiftede han Ars Nova, som han dirigerede i 17 år frem til 1996. Herefter stiftede han Musica Ficta, som sidste år fejrede 25-års jubilæum.

Bo har været Principal Guest Conductor ved BBC Singers 1990-2006, dirigeret Det Flamske Radiokor i Bruxelles 2006-11, de sidste tre sæsoner som chefdirigent. Derudover har han gæstedirigeret det Svenske Radiokor, Nederlands Kammerkoor, National Choir of Ireland og en del andre ensembler.

Gennem snart 50 år har Bo været en drivende kraft i den internationale bevægelse for tidlig musik. Hans arbejde med vokalpolyfoni har været banebrydende på dette område i Norden, og han har bragt mange polyfone mesterværker til førsteopførelser i moderne tid.

Som komponist er det blevet til hele ni operaer, fem solokoncerter, tre symfonier, diverse orkesterværker og kammermusik og filmmusik (Lars von Trier og Bille August) samt ca. 50 værker for kor.

VOKALENSEMBLET

MUSICA FICTA

Musica Ficta er et internationalt anerkendt vokalsemble med base i København, stiftet og ledet af dirigent og komponist Bo Holten.

Den tidlige europæiske vokalmusik er Musica Fictas speciale. Ensemblet griber tilbage til en tid, hvor kammermusikken først og fremmest blev skrevet for den menneskelige stemme - tilbage til polyfoniens og de fem-, seks-, ja helt op til ti-stemmige madrigalers tidsalder. Det er ikke kormusik, men kammermusik, hvor stemmerne mødes som selvstændige solostemmer.

Musica Fictas signatur er den fleksible, virtuose ensemblesang.

Foto: Per Morten Abrahamsen

Middelalder, renæssance og tidlig barok er et rigt reservoir af kendte såvel som mindre kendte, fremragende komponister. Navne som bl.a. Orlandus Lassus, Luca Marenzio, Carlo Gesualdo, Claudio Monteverdi er tilbagevendende på Musica Fictas repertoire, og Musica Fictas dybdegående arbejde har gjort ensemblet til pioner inden for tidlig musik. Anerkendelsen på feltet betyder, at Musica Ficta også turnerer internationalt, ofte i Tyskland og Italien.

I Danmark er Musica Ficta også særligt kendt for det dedikerede arbejde med den danske sangskat og ensemblet har siden begyndelsen i 1996 udgivet omkring 30 album med danske sange.

Musica Ficta søger altid en forståelse af musikken i den historiske sammenhæng og at fastholde et musikhistorisk tema. Således er hver koncert en rejse ind i en tid, en epoke eller en kunstnerpersonlighed. Formidlingen af den kultur- og musikhistoriske kontekst varetages med lune af ensemblets dirigent Bo Holten som en integreret del af koncerterne.